

Luterilaisten kirkkojen sovinnollinen muistaminen Suomessa ja Palestiinassa

Ollessani yhdessä Reetta Pirskasen kanssa Ilkka Huhdan ohjaamassa kirkkohistorian pro gradu -tutkielmaseminaarissa muutama vuosi sitten sain mahdollisuuden keskustella lounaalla kenttäpiispa Pekka Särkiön kanssa. Kun kerroin Särkiölle olevani kiinnostunut kristillisestä rauhantyöstä ja palestiinalaiskristittyjen asemasta Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa, hän rohkaisi minua tutustumaan Jordanian evankelis-luterilaisen kirkon piispan Munib Younanin tuotantoon. Keskustelun innoittamana ryhdyin tutkimaan tarkemmin palestiinalaiskristittyjen teologista ajattelua. Kun seurasin oman tutkimukseni teon ohella Reetta Pirskasen tutkimusta Suomen luterilaisen kirkon entisen arkkipiispan Kari Mäkisen, nykyisen arkkipiispan Tapio Luoman ja kenttäpiispa Pekka Särkiön sisällissodan historiatulkinnoista, kiinnostuin myös Munib Younanin ja muiden palestiina-

laisten tavoista tulkita Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin historiaa.

Reetta Pirskasen ja Ilkka Huhdan *Teologisessa aikakauskirjassa* (5/2020) julkaistu erinomainen artikkeli sai minut kiinnittämään huomiota siihen, että Jordanian evankelis-luterilaisen kirkon Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin muistamisen tavoissa oli yhtäläisyyksiä siihen, miten Suomen kirkossa muistettiin sisällissotaa sata vuotta sen päättymisen jälkeen vuonna 2018. Aihe on monella tavalla ajankohtainen. Suomen ja Jordanian evankelis-luterilaiset kirkot ovat käyneet dialogia vuonna 2020 Israelin ja Palestiinan kiristyneiden välien vuoksi. Vuonna 2020 ilmestyi myös Anne Heikkisen kirjoittama Munib Younanin teologista ajattelua käsittelevä pro gradu -tutkielma Helsingin yliopiston systemaattisen teologian laitokselta.¹

Tämän katsauksen analyttisenä viitekehyksenä toimii Pirskasen ja Huhdan artikkelissa esitetty jako konfliktin eriytyneeseen ja yhteiseen muistamiseen. Tämän jaottelun avulla analysoin Jordanian evankelis-luterilaisen kirkon piispan Munib Younanin tapaa muistaa Israelin ja Palestiinan välistä konfliktia hänen teoksessaan *Sovinnon toivossa Lähi-idässä ja maailmalla*.² Näitä tuloksia reflektoin suhteessa *Historian käyttö ja väärinkäyttö* -teoksessa julkaistuun Marko Lehden artikkeliin ”Monet historiat ja rauhanvälitys”.³ Tämän analyysin pohjalta esitän käsitteen ”sovinnollinen muistaminen”, joka voi mielestäni olla hyödyllinen teoreettinen apuväline konfliktinsovittelussa Pyhällä maalla.

OIKEUDENMUKAINEN YHTEISKUNTARAUHA SUOMEN JA JORDANIAN KIRKKOJEN YHTEISENÄ TAVOITTEENA

Sata vuotta sisällissodan jälkeen vietettynä muistovuonna 2018 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon arkkipiispana toimineet Kari Mäkinen ja Tapio Luoma korostivat yhteisen muistamisen teemaa.⁴ Pirskanen ja Huhta määrittelevät Kari Mäkisen keskittyneen sisällissodan historiallisen kaaren yhteiseen muistamiseen. Sen sijaan Tapio Luoma korosti sisällissodan yhteisen muistamisen henkilökohtaista tasoa.⁵ Pirskasen ja Huhdan analyysi pohjautuu Tapio Luoman pitämään saarnaan ekumeenisessa jumalanpalveluksessa itsenäisyyspäivänä vuonna 2018. Tässä ”Viisautta etsiä sovintoa” saarnassaan Luoma korostaa konfliktin osapuolten kohtaamisen tärkeyttä ja sitä, että ”he koettavat tavoittaa toisissaan sen, mikä tekee heistä ihmisiä, ainutkertaisia ja kunnioitettavia.”⁶ Lisäksi Luoma korostaa sovinnon olevan yhteiskunnallinen tila, joka ilmenee yhteiskuntarauhana. Tuon yhteiskuntarauhan ylläpitäminen puolestaan edellyttää

Luoman mukaan ”vääryyksien korjaamista ja ehkäisemistä, oikeudenmukaisuuden toteuttamista ja tasapuolista kohtelua.”⁷

On perusteltua olettaa, että sisällissodan muistovuoden ekumeenisessa jumalanpalveluksessa Luoman näkökulma oli kansallisen näkökulman lisäksi myös globaali. Näkemykseni mukaan hän tuolloin puhui myös siitä, miten Suomen sisällissodan jälkeinen sovinnon etsiminen voi olla hyödyllistä laajemmasta näkökulmasta ja hyödyttää konfliktinratkaisua maailmalla. Kaksi vuotta myöhemmin, helluntaina 2020, Jordanian evankelis-luterilaisen kirkon uusi piispa Sani Ibrahim Azar pyysi avoimessa kirjeessä Jordanian kirkon ystäviä ja ystäväkirkkoja vetoamaan sen puolesta, ettei Israel koronakriisin varjolla liittäisi laittomia siirtokuntiaan Länsirannalla itseensä.⁸ Arkkipiispa Tapio Luoman aloitteesta Suomen evankelis-luterilainen kirkko kirjoitti Azarille avoimen kirjeen, jonka allekirjoittivat Tapio Luoman lisäksi Kuopion piispa Jari Jolkkonen ja Lapuan piispa Simo Peura.⁹ Kirjeessä he ilmoittivat Suomen kirkon tukevan Jordanian

---

1 Heikkinen 2020.

2 Younan 2001.

3 Lehti 2016.

4 Pirskanen & Huhta 2020, 43.

5 Pirskanen & Huhta 2020, 53–54.

6 TL, Viisautta etsiä sovintoa, Saarna Helsingin ekumeenisessa jumalanpalveluksessa itsenäisyyspäivänä 6.12.2018.

7 TL, Viisautta etsiä sovintoa, Saarna Helsingin ekumeenisessa jumalanpalveluksessa itsenäisyyspäivänä 6.12.2018; Pirskanen & Huhta 2020, 53.

8 Jor. EVL SIA, ”Liberation, not Annexation”: A statement from Bishop Sani Ibrahim Azar, Pentecost 2020.

9 Suom. EVL TARK, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avoin kirje piispa Sani Ibrahim Azarille, 26.6.2021.

ja Pyhän maan evankelis-luterilaista kirkkoa ja ”sen työtä rauhan ja sovinnon puolesta”. Lisäksi he ilmoittivat Suomen kirkon vastustavan Israelin suunnitelmia liittää Länsiranta osaksi Israelia.¹⁰ Merkittävää on, että avoimessa kirjeessä Jordanian evankelis-luterilaiselle kirkolle korostuu samanlainen ”oikeudenmukaisen rauhan” diskurssi kuin arkkipiispa Tapio Luoman vuoden 2018 itsenäisyyspäivän ekumeenisessa jumalanpalveluksessa pidetyssä saarnassa:

Yhdessä teidän kanssanne toivomme ja rukouksemme oikeudenmukaista rauhaa kaikille Pyhällä maalla asuville, eri uskontoja edustaville sisarillemme ja veljillemme, niin juutalaisille, kristityille, muslimeille kuin muita katsomuksia tunnustaville. Yhdessä kirkkonne kanssa rukouksemme, että palestiinalaiset ja israelilaiset voisivat elää turvallisesti naapureina.¹¹

Avoimessa kirjeessään Suomen evankelis-luterilainen kirkko toivoo oikeudenmukaista rauhaa kaikille Pyhällä maalla riippumatta heidän uskonnostaan ja maailmankatsomuksestaan. Pari vuotta aikaisemmin Tapio Luoma korosti sisällissotaa käsittelevässä muistopuheessaan oikeudenmukaisuuden ja vääryyksien korjaamisen ja kaikkien tasapuolisen kohtelun tärkeyttä yhteiskuntarauhan säilyttämisessä. Oikeudenmukaisen rauhan diskurssi on myös erittäin keskeinen Jordanian evankelis-luterilaisessa kirkossa. Sekä kirkon entinen piispa Munib Younan että nykyinen piispa Sani Ibrahim Azar pitävät oikeudenmukaisen rauhan diskurssia ainoana mahdollisuutena kestävään rauhaan Pyhällä maalla.¹² Niinpä ajatus oikeudenmukaisuuden välttämättömyydestä kestävälle yhteiskuntarauhalle on tärkeä ja yhdistävä piirre sekä Suomen että Jordanian evankelis-luterilaisille kirkkoille – puhuttiin sitten Suomen sisällissodasta tai Israelin ja Palestiinan välisestä konfliktista.

ERIYTYNYT MUISTAMINEN JA SORRETUN EPÄOIKEUDENMUKAINEN KOHTELU

Oikeudenmukaisen rauhan vaatimus ja tavoittelu vaatii tuekseen eriytyneen muistamisen, jossa vaatimukselle tehdään oikeutta historia-tulkintojen avulla. Reetta Pirskanen ja Ilkka Huhta esittävät artikkelissaan, että Suomen sisällissodan muistovuonna Särkiön, Mäkisen ja Luoman ajattelu voidaan jakaa yhteiseen muistamiseen ja eriytyneeseen muistamiseen. Erityisesti Pekka Särkiön ajattelun nähdään artikkelissa edustavan puolustusvoimien vapausotatulkintaan sitoutunutta eriytyntä muistamista, kun taas arkkipiispojen näkemykset edustavat Suomen kansan yhteistä muistamista ja myös Suomen luterilaisen kirkon virallista linjaa.¹³ Eriytynyt muistaminen näkyi Särkiön ajattelussa erityisesti historiallisten tapahtumakulkujen muodostamien ”tosiasioiden” korostamisena, jossa valkoisten toiminnan ”Vapausodassa” nähtiin turvanneen Suomelle itsenäisyyden Venäjältä.¹⁴ Särkiön historiatulkinnassa on myös sovinnollinen ulottuvuus, johon Pirskanen ja Huhta eivät mielestäni kiinnittäneet tarpeeksi huomiota artikkelissaan. Se tulee ilmi seuraavasta Pirskasen ja Huhdan noteeraamasta sitaatista Särkiöltä:

Miten asiat sitten menivät 1917 ja 1918? Suomessa oli maailmansodan vuoksi puutetta ruoasta, mellaakoita ja murhia. Köyhä kansanosaa koki aiheestakin olevansa sorrettu.¹⁵

Pirskaselle ja Huhdalle Särkiön sitaatti osoittaa ”sementoitujen totuuksien ja oikeudenmukaisuutta koskevien käsitysten jättämistä voimaan”.¹⁶ Tämä pitää paikkansa suurimmalta osin Särkiön kirjoituksessa ”Vuosi 1918 ja moniäänisyys”. Tässä kohtaa kyse ei kuitenkaan ole vain käsitysten voimaanjättämisestä,

vaan myös sovintoon pyrkivästä ja koetun epäoikeudenmukaisuuden tunnustavasta muistamisesta. Särkiön näkemys edustaa muistamista, jossa punaisten kansannoususta tehdään ymmärrettävä, koska köyhiä sorrettiin yhteiskunnassa. Toisessa kirjoituksessa Särkiön mielestä on tärkeää, että ”toisen osapuolen näkökulma voisi avautua ja näyttää ymmärrettävältä”.¹⁷

Vaikka Särkiö edustaa eriytynttä vapausotatulkintaa, hän myös pyrkii sovintoon tunnustamalla köyhän kansanosan sorron kokemuksen olleen aiheellinen ennen sisällissotaa. Marko Lehden mukaan sovintoon pyrittäessä ”toisen osapuolen kokemien kärsimysten tunnustaminen on prosessin alkuun saattamisen edellytys”.¹⁸ Sorretun kansanosan väkivaltaisen toiminnan motiivien ymmärtäminen on vähin tunnustus, mitä sorrettu kansanosa voi vaatia. Siten sorretun osapuolen toiminnan ja turhautumisen ymmärtämiseen tähtäävä muistaminen tarjoaa eräänlaisen keinon ylittää kuilun vastakkaisten, eriytyneiden ja konfliktia ylläpitävien historiatulkintojen välillä.

Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa historiatulkintojen erilaisuus ja siten muistamisen eriytyneisyys on tullut tuskallisen tutuksi. Vastakkaiset historiatulkinnat vaikuttavat ilmentävän kahta suurta historiallista narratiivia, joista toinen kertomus on terrorismilta puolustautuvan Israelin kamppailu eloonjäämisestä ja toinen Palestiinan kamppailu Israelin väkivaltaista sortoa vastaan. Kumpikin historiatulkinta perustuu eri asioiden muistamiseen riippuen siitä, kumpaa konfliktin osapuolta ja ideologiaa edustaa. Eri asioiden muistamisella voidaan puolestaan oikeuttaa tai vähintään ymmärtää tietynlaisia toimenpiteitä. Munib Younanin muistamisen eriytyneisyys tulee ilmi analysoitaessa hänen tulkintaansa ensimmäisen intifadan – eli palestiinalaisten kansannousun – alkusyistä. Munib Younan nimeää intifadan

alkutapahtumaksi bussitapaturman ja kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä oli törmäys israelilaisen armeijan ajoneuvon kanssa:

Kahdenkymmenen miehitysvuoden jälkeen palestiinalaiset olivat päättäneet ”päästä eroon” Israelin sotilasvallasta. Kaikki alkoi siitä, kun kahdeksas joulukuuta 1987 Israelin armeijan tankkien kuljetusajoneuvo törmäsi minibussiin, jonka matkustajat olivat juuri Gazaan Erezin tarkastuspisteen kautta palanneita päivätyöläisiä. Neljä palestiinalaista matkustajaa kuoli ja seitsemän loukkaantui. Tämä ei ollut ensimmäinen tämän tyyppinen onnettomuus. Ahtaasti asutussa Gazassa jännitystä oli ollut ilmassa jo monien vuosien ajan. Kun mielenosoitukset hautajaisten yhteydessä johtivat Israelin tykkituleen ja palestiinalaisten surmaamiseen, oli kansannousu alkanut.¹⁹

Younanin kuvauksessa korostuu historiantulkinta, jossa ilmennetään Israelin ja Palestiinan välillä olevaa epätasa-arvoista ja epäoikeudenmukaista voimatasapainoa: 20 miehitysvuotta, Israelin sotilasvalta, Israelin tankkeja kuljettavan sotilasajoneuvon osuminen palestiinalaiseen minibussiin, Israelin

---

10 Suom. EVL TARK, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avoin kirje piispa Sani Ibrahim Azarille, 26.6.2021.

11 Suom. EVL TARK, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avoin kirje piispa Sani Ibrahim Azarille, 26.6.2021.

12 Younan 2001, 118–119; Jor. EVL SIA, ”Liberation, not Annexation”: A statement from Bishop Sani Ibrahim Azar, Pentecost 2020.

13 Pirskanen & Huhta 2020, 57–58.

14 Pirskanen & Huhta 2020, 54.

15 PS blog. Vuosi 1918 ja moniäänisyys.

16 Pirskanen & Huhta 2020, 51.

17 Pirskanen & Huhta 2020, 47.

18 Lehti 2016, 253.

19 Younan 2001, 93–94.

tarkastuspisteet, ahtaasti asutettu Gaza, Israelin tykkituli ja palestiinalaisten surmaaminen. Kaikki nämä Younanin ensimmäisen intifadan alkutapahtumien kuvaukset ilmentävät Israelin vallankäyttöä suhteessa palestiinalaisiin. Näin epäoikeudenmukainen vallankäyttö ja Israelin harjoittama sorto tekevät Younanin ajattelussa palestiinalaisten kansannoususta oikeutettua ja ymmärrettävää. Eriytyneestä muistamisesta huolimatta Younan kuitenkin selkeästi tuomitsee palestiinalaisten väkivaltaisen vastarinnan.²⁰

Pekka Särkiön ja Munib Younanin eriytyneessä muistamisessa on olemassa samanlainen piirre, jossa sorretun osapuolen toimintaa pyritään ymmärtämään, vaikka sitä ei hyväksytä. Erona Younanin ja Särkiön välillä on se, että Younan edustaa itse käynnissä olevan Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin sorrettua osapuolta ja vähemmistökirkkoa, kun taas Pekka Särkiö edustaa hegemonisessa asemassa ollutta kirkkoa ja yli 100 vuotta vanhan konfliktin yhteydessä syntyneitä puolustusvoimia, jossa valkoinen vapaussotatulkinta on hallitseva. Silti he molemmat eriytyneessä muistamisessaan puhuvat niistä ”historian tosiasioista”, jotka selittävät konfliktin syttymistä.

YOUNANIN SOVINNOLLINEN MUISTAMINEN

Sorretun osapuolen epäoikeudenmukaisen kohtelun tunnustava eriytynyt muistaminen on mielestäni välttämätön edellytys sille, että kestävä ja oikeudenmukaista rauhaa voidaan tavoitella ja vaatia. Jos yhteiskunta ei tunnusta epäoikeudenmukaisuutta tai menneisyydessä tapahtunutta sortoa, on mahdotonta vaatia ”oikeudenmukaista rauhaa”, jota Jordanian ja Suomen evankelis-luterilaisten kirkkojen edustajat edellyttävät Israelin ja Palestiinan konfliktin yhteydessä. Niinpä eriytynyttä muistamista tarvitaan osana – ainakin epätasa-

arvoisen – yhteiskunnallisen konfliktin sovittelua. Marko Lehti on omassa analyysissään kiinnittänyt huomiota siihen, miten eriytyneet historiatulkinnat ylläpitävät konflikteja. Muistamalla historiasta tietyt tapahtumat, yksilöt ja yhteisöt oikeuttavat toimintansa konfliktin osapuolena ja siten ylläpitävät ja uusintavat konfliktin asetelmia historiatulkintoillaan.²¹ Lehden mukaan rajattu historiatulkinta voi aiheuttaa yhteisössä konfliktia koskevan muistamisen ”turvallistamisen”, jossa yhteisön historiatulkinnan kritiikki koetaan uhkana yhteisön koheesiolle.²²

Pirskasen ja Huhdan artikkelissa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon todettiin tähtäävän siihen, että kirkko olisi paikka, jossa muistetaan yhdessä.²³ Kirkon tarkoituksena oli antaa tila, jossa jokainen sai kertoa sisällissotaan liittyviä muistoja ilman pelkoa siitä, että hänet tuomitaan tai häntä arvostellaan.²⁴ Kari Mäkinen korosti omissa näkemyksissään kaikkien sisällissotaan liittyvien kokemusten, tulkintojen ja jopa totuuksien oikeutta tulla kuulluksi ilman arvottamista.²⁵ Miten tämänkaltainen yhteinen muistaminen voisi toimia Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa? Konflikti on tällä hetkellä käynnissä ja muistaminen on molemmissa vastapuolissa pitkälle eriytynyttä ja Lehden määritelmää mukaillen jopa turvallistettua.²⁶ Siten eriytyneiden historiatulkintojen esittäminen yhteisessä tilassa – esimerkiksi Jordanian evankelis-luterilaisessa kirkossa – johtaisi luultavasti riitaan ”historian tosiasioista”, joiden perään vielä Särkiökin kuulutti sisällissodan muistovuonna 2018.

Marko Lehti on kiinnittänyt huomiota siihen, että konfliktinratkaisun näkökulmasta olisi ensisijaisen tärkeää löytää keinoja vähentää konfliktin osapuolten historiatulkintojen vastakkaisuutta. Tämä on myös pohjan luomista historiatulkintojen moninaisuuden hyväksymiselle.²⁷ Esimerkiksi piispa Munib Younanin

edustaman historiapolitiikan voidaan nähdä edustavan eriytyneen oikeudenmukaisuuteen tähtäävän muistamisen lisäksi myös sovintoon tähtäävää muistamista. Kirjassaan *Sovinnon toivossa* Younan esimerkiksi kertoo oman läheisensä, serkkunsa George Younanin, kuolemasta pommi-iskussa.²⁸ Hänen muistamisessaan on tärkeää ajatus siitä, että heidän perhettään kohdannut tragedia yhdisti israelilaiset, juutalaiset, muslimit ja kristityt suremaan yhdessä:

Hautajaiset olivat San Salvadorin Basilikassa. Kirkko oli aivan täynnä palestiinalaisia – niin kristittyjä kuin muslimeita – sekä myös israelilaisia, muun muassa juutalaisia, joiden kanssa kävin dialogia, sekä joitakin Georgen työvereita. Kuolema murtaa uskonnon ja rodun murit.²⁹

Tämänkaltaisen muiston kertominen on myös historiatulkintaa, joka tähtää sovintoon ja rauhaan Israelin ja Palestiinan sekä Pyhän maan uskontojen välillä. Se muistaa hetkeä, jolloin vastapuolia edustaneet tahot tulivat yhteen muistamaan edesmennyttä henkilöä. Pirskasen ja Huhdan mukaan Kari Mäkinen käytti samantyyppistä kärsimyksen ja trauman ”yleisinhimillisen luonteen” korostamista sovintoon pyrkivänä menneisyydenhallintana.³⁰ Younanille kuoleman ääreen hiljentyminen näyttäytyy israelilaisten ja palestiinalaisten sovinnollisena arkena, jota hän itse oli todistamassa. Younan kuitenkin koki, että media pyrki hautajaisten aikana luomaan tragedian avulla vastakkainasettelua konfliktin osapuolien välille kyselemällä, miltä tuntuu, kun muslimi tappoi heidän läheisensä.³¹ Niinpä Younanin kirjassaan esittämät historiatulkinnat vaikuttavat haastavan median luomaa ja ylläpitämää eriytynyttä ja turvallisettua historiatulkintaa muistolla, jossa konfliktin osapuolet kohtasivat toisensa sovinnollisesti.

Marko Lehden mukaan ”muutoksen saavuttamiseksi on tehtävä uhrauksia ja rikottava turvallisettuja ajatusmalleja – laajennettava kokemishorisonttia ja kyseenalaistettava yhteisön rajoja rajaavat käytännöt”.³² Munib Younanin voidaan nähdä toimivan juuri näin. Hän tunnustaa israelilaisten kärsimykset ja pyrkii muuttamaan Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin historiatulkintoja muistamalla esimerkiksi israelilaisia, jotka kokemastaan värydestään huolimatta vastustavat väkivaltaa ja toimivat oikeudenmukaisen rauhan puolesta:

Minua ovat rohkaisseet israelilaiset, jotka ovat joutuneet terrorismin uhreiksi. - - syyskuussa 1997 kolmetoistavuotias israelilainen tyttö Smadar Elhanan kuoli Jerusalemin itsemurhapommi-iskussa. Hänen äitinsä Nurit Peled-Elhanan on kauan puhunut rauhan puolesta vastustaen väkivaltaa. Mieleton murha selvästi testasi Nuritin määrätietoisuutta. Mutta sen sijaan, että hän olisi alkanut hautoa kosta, hän on saanut lohdutusta jatkaessaan toimintaa sovinnon edistämiseksi. - - Nuritin tarina liikkutti minua syvästi, se ei kerro vain Palestiinasta ja Israelista, vaan elämää etsivistä ihmisistä. Juuri se yhdistää palestiinalaisia ja israelilaisia -- .³³

Kirjoittaessaan israelilaisista Smadar Elhanasta ja hänen äidistään Nurit Peled-Elhanasta You-

20 Heikkinen 2020, 35–36.

21 Lehti 2016, 240

22 Lehti 2016, 240–241.

23 Pirskanen & Huhta 2020, 53.

24 Pirskanen & Huhta 2020, 52–53.

25 Pirskanen & Huhta 2020, 52.

26 Lehti 2016, 254.

27 Lehti 2016, 250–253.

28 Younan 2001, 159–164.

29 Younan 2001, 163.

30 Pirskanen & Huhta 2020, 49.

31 Younan 2001, 162–163.

32 Lehti 2016, 253.

33 Younan 2001, 165–166.

nan muistelee tapahtumaa, joka kertoo terrorismin uhreiksi joutuneista israelilaisista. Näin Younan tunnustaa israelilaisten kärsimyksen olemassaolon ja siten myös osoittaa ymmärtävänsä israelilaisten eriytyneen muistamisen syitä. Tätä kautta hänen historiatulkintansa on sellainen, johon israelilaisten on helppo yhtyä. Hän keskittyy tarinassaan siihen, miten israelilainen Nurit Peled-Elhanan jatkoi tyttärensä kuolemasta huolimatta työtä väkivallattomuuden ja oikeudenmukaisen rauhan puolesta Israelissa ja Palestiinassa. Tämä kertoo Younalle ihmisyydestä, joka yhdistää israelilaisia ja palestiinalaisia. Näin hän yhden ihmisen tarinan kautta esittää historiatulkinnan, joka tunnustaa israelilaisten kärsimyksen todellisuuden sellaisen ihmisen kautta, joka ymmärtää Israelin miehityspolitiikan Palestiinassa horjuttavan yhteiskuntarauhaa. Munib Younan luo yhteisen muistamisen perinnettä, jonka avulla vastakkaisia historiatulkintoja ja konfliktia ylläpitävää eriytyntä muistamista vähennetään. Tällaista yhteiseen muistamiseen tähtävää muistamista kutsun sovinnolliseksi muistamiseksi.

Munib Younanin hyödyntämä sovinnollinen muistaminen on ollut tyypillistä kristillisessä rauhanliikkeessä, ja sitä on esiintynyt myös Suomen sisällissodan muistamisen traditiossa. Esimerkiksi Mathilda Wredestä on kerrottu jo vuodesta 1920 lähtien tarinaa, jonka mukaan hän piti sisällissodan aikana maljakossaan aina valkoisia ja punaisia ruusuja sekä antoi aatelisesta ja valkoisesta taustastaan huolimatta humanitaarista apua sodan molemmille osapuolille.³⁴ Ehkä myös myyti talvi- ja jatkosodan merkityksestä sisällissodan aiheuttaman kahtiajaon kurojana oli niin voimakas, koska se kertoi historiatulkinnan, jossa konfliktin vastakkaiset osapuolet näkivät toisensa inhimillisinä ihmisinä. Jos historiatulkintojen vastakkaisuutta vähentävä sovinnollinen muistaminen olisi ollut yleisempää Suomen kirkossa

heti sisällissodan jälkeen, olisiko kansallinen trauma parantunut nopeammin? Ainakin sovinnollinen historiapolitiikka tarjoaa mahdollisuuden historiantulkintojen vastakkainasettelujen vähentämiseen Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa.

LOPUKSI

Reetta Pirskasen ja Ilkka Huhdan artikkelissaan esittämä analyysi Suomen sisällissodan muistovuoden 2018 menneisyydenhallinnasta tarjoaa välineitä pohtia sitä, miten luterilaisen kirkon sovinnollinen menneisyydenhallinta voisi toteutua myös Palestiinassa. Olen esittänyt, että oikeudenmukainen rauha vaatii osakseen eriytyntä ja yhteistä muistamista. Näiden kahden muistamisen muodon tulee olla tasapainossa. Jos muistaminen eriytyy liikaa, konflikti kiihtyy historiatulkintojen vastakkaisuuden takia. Suomessa juuri liian eriytyneet historiatulkinnat ovat estäneet toipumista sisällissodan aiheuttamasta kansallisesta traumasta. Myöskään sorretun osapuolen oikeutta eriytyneeseen muistamiseen ei voida kieltää korostamalla historiatulkintojen yhdenmukaisuutta, koska tällöin vaatimus rauhan oikeudenmukaisuudesta on vaikeaa, ellei mahdotonta, toteuttaa.

Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin turvallisistettujen historiatulkintojen vuoksi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa sisällissodan muistovuoden kohdalla harjoitettu moninaisuuden hyväksyvä yhteinen muistaminen ei ole vielä ollut mahdollista. Olen kuitenkin esittänyt, että tuomalla sovinnollisen muistamisen osaksi eriytyntä muistamista on mahdollista vähentää historiatulkintojen vastakkaisuutta. Muistamalla israelilaisten ja palestiinalaisten sovinnollisia kohtaamisia, historiatulkintojen vastakkaisuus vähenee ja siten mahdollisuudet yhteiseen muistamiseen lisääntyvät. Jordanian evankelis-luterilainen kirkko on luonut Munib Younanin kautta sovinnollisen muistamisen

perinnettä jo 20 vuotta. Jos tätä työtä jatketaan systemaattisesti ja tietoisesti Pyhällä maalla ja maailmalla, se ehkä jokin päivä mahdollistaa moninaisuuden hyväksyvän yhteisen muistamisen myös jopa Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin kohdalla.

TM Rony Ojajarvi (rony.ojajarvi@uef.fi) on Itä-Suomen yliopiston kirkkohistorian nuorempi tutkija, joka tutkii uskonnon roolia rauhanliikkeiden historiassa.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Painamattomat lähteet

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tiedotarkisto

Suom. EVL TARK

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avoin kirje piispa Sani Ibrahim Azarille – evl.fi (viitattu 18.1.2021).

Jordanian evankelis-luterilaisen kirkon piispan Sani Ibrahim Azarin kirjoitukset Jord. EVL SIA

“Liberation, not annexation” – ELCJHL Bishop on Annexation - Global Ministries (viitattu 18.1.2021).

Arkkipiispa Tapio Luoman puheet ja kirjoitukset 2018.

TL

<https://www.arkkipiispa.fi/puheet/viisaus-etsivintoa/> (viitattu 18.1.2021).

Pekka Särkiön blog PS blog.

<https://www.kotimaa.fi/blogit/vuosi-1918-ja-romiaanisyys/> (viitattu 18.1.2021).

Painetut lähteet

Fogelberg, Evy (1920). *Vankien ystävä: Piirteitä Mathilda Wreden elämästä ja toiminnasta*. Porvoo: WSOY.

Ståhlberg, Ester (1949). *Mathilda Wreden testamentti*. Porvoo: WSOY.

Younan, Munib (2001). *Sovinnon toivossa: Lähi-Idässä ja maailmalla*. Helsinki: Suomen Lähetyseura.

Kirjallisuus

Heikkinen, Anne (2020). *Piispa Munib Younan ja profetaalinen kristinusko: Luterilaista vapautuksen teologiaa miehityskontekstissa ja maailmalla*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lehti, Marko (2016). Monet tarinat ja rauhanvälitys. *Historian käyttö ja väärinkäyttö*. Toim. Antti Blåfield. Helsinki: Siltala, 233–260.

Pirskanen, Reetta & Ilkka Huhta (2020). Sata vuotta sovinnon rakentamista? Kirkko ja sisällissodan muistaminen vuonna 2018. *Teologinen Aikakauskirja* 125:5, 43–60.

---

34 Fogelberg 1920, 281–290; Ståhlberg 1949, 364–380.